

Розмаїття чи занепад

Попри поширений тренд в Європі, Іспанія прагне легалізувати пів мільйона мігрантів. Цей крок – економічно обґрунтований і далекоглядний.

Уряд Іспанії планує легалізувати близько пів мільйона мігрантів, які досі жили та працювали, не маючи правового статусу. Навряд чи якийсь інший політичний проект так виразно концентрує ключові демографічні, економічні та суспільні напруження Іспанії – і водночас багато з тих питань, перед якими стоїть Європа загалом. Прихильники цього кроку вбачають у ньому спосіб подолати дефіцит робочої сили, старіння населення та можливість зберегти соціальну державу. Критики попереджають про перевантаження, втрату контролю та соціальні конфлікти. Дискусія виходить за межі конкретної проблеми і стосується фундаментального питання: яким чином Іспанія повинна реагувати на демографічні зміни? Що вона обере: інтеграцію та відкритість чи ізоляцію та відступ?

Демографія пояснює минуле, теперішнє й майбутнє суспільства. Саме вона вказує на те, яким чином відбувалося зростання населення, чому воно стикається з викликами, і, головне, як житиме в майбутньому, яке місце займатиме у світі. Зараз по всьому світу спостерігаємо демографічну перебудову: Африка і частина Азії забезпечують майбутнє зростання населення, Європа, Японія та Південна Корея, навпаки, – старіють і зменшуються. Цікаво, що Латинська Америка перебуває у фазі зрілості, а міграція стає одним із центральних структурних факторів XXI століття. У цих змінах для Європи криється проблема. Або вона інтегрує іммігрантів і збереже соціальну модель, або залишиться в ізоляції, пришвидшуючи втрату демографічного, економічного та політичного впливу.

В міжнародному середовищі, де щороку зростає конкуренція за молодь працездатного віку, Іспанія стала

Іспанія опинилася на роздоріжжі. Географічне положення, історія міграції, інтеграція в Європейський союз, а також роль містка між Латинською Америкою та Північною Африкою зробили її такою собі лабораторією для вивчення можливостей і конфліктів, які пов'язані з демографічними

*однією з
найпривабливіших країн
у Європі для мігрантів*

змінами на глобальному рівні. Попри низький рівень народжуваності (згідно з даними статистичного управління Іспанії, на одну жінку припадає приблизно 1,3 дитини), Іспанія належить до невеликої групи промислово розвинених країн, які, завдяки позитивній політиці міграції, змогли поки уникнути скорочення населення. В міжнародному середовищі, де щороку зростає конкуренція за молодь працездатного віку, Іспанія стала однією з найпривабливіших країн у Європі для мігрантів.

І це не випадково. Така позиція ґрунтується на структурних факторах: спільній мові з Латинською Америкою, розвинених міграційних мережах, економіці, що в різні галузі може прийняти робочу силу, а також на публічній дискусії, що, попри напруження, не перетворилася на політику ревного захисту ідентичності, як в інших країнах. У світі, де мобільність населення стала нормою і підсилюється кліматичними змінами, політичною нестабільністю та глобальною нерівністю, Іспанія має явну конкурентну перевагу.

У порівнянні з іншими європейськими країнами Іспанія є радше позитивним винятком, адже, на відміну від багатьох країн Європейського союзу, сприймала міграцію не як загрозу своїй безпеці, а як ресурс для ринку праці та соціальної політики. Більша частина континенту перебуває у стані стагнації, населення скорочується. В Іспанії ж, навпаки, кількість населення зросла з приблизно 40 млн у 1999 році до близько 50 млн чоловік сьогодні, і це зростання є винятковим для Європи. Зростання пов'язане з імміграцією та супроводжувалося порівняно динамічним економічним розвитком. Банк Іспанії та Незалежний орган із питань бюджетної відповідальності підкреслювали неодноразово, що міграція суттєво сприяла зростанню зайнятості, стабілізації пенсійної системи та розширенню бази платників внесків. Мова йде не тільки про заповнення вакансій, а й про фундаментальну демографічну рівновагу між працездатним і непрацездатним населенням, і це в країні з однією з найвищих середніх тривалостей життя у світі.

На цьому тлі як пронаталістична символічна політика, так і реактивні дискурси, що вбачають у мігрантах тільки загрозу, виявляються малоефективними. Досвід Іспанії доводить нам емпіричну істину: нинішній шлях зростання був би неможливим без

імміграції, а розвиток соціальної держави відбувався б із більшою кількістю конфліктів. Водночас демографічна картина неоднозначна. Позитивний міграційний баланс сприяє зростанню населення та зміцнює економіку, проте посилює територіальний дисбаланс. Поки населення, робочі місця й можливості зосереджуються в мегаполісах, значна частина сільських регіонів продовжують втрачати жителів, інфраструктуру та економічну основу.

Цей територіальний розрив є не лише демографічною проблемою. Якщо не вирішити, то він ризикує стати серйозним економічним, соціальним, політичним та екологічним викликом. Депопуляція призводить до зменшення населення з сільської місцевості, занепаду лісового управління, втрати продовольчої самодостатності та зростання вразливості до кліматичних змін. З іншого боку, надмірна концентрація населення у містах створює перевантаження ринку житла, державних послуг та соціальної згуртованості. З цього погляду ключовим викликом з боку демографії є не тільки залучення населення, а й його розумний територіальний розподіл і взаємодія демографії, моделей виробництва та екологічної трансформації.

*Роздуми про
демографічне майбутнє
Іспанії означають вибір
між двома моделями:
концентрованою,
нестабільною та нерівно
заселеною країною чи
територіально цілісною
й екологічно стійкою*

Більш збалансований розподіл населення має вирішальне значення для подолання кліматичної кризи. Заселені та жваві сільські райони уможливають ефективний догляд за ландшафтом, знижують ризик пожеж, сприяють сталому виробництву та можуть бути ключовими регіонами енергетичної трансформації та біоекономіки. Таким чином, демографія є структурною міжгалузєвою політикою, що об'єднує населення, планування, енергетику, харчування та екологічну стійкість. Роздуми про демографічне майбутнє Іспанії означають вибір між двома моделями: концентрованою, нестабільною та нерівно заселеною країною чи територіально цілісною й екологічно стійкою.

У цьому контексті поточні політичні дебати про міграцію та легалізацію є радше структурним тиском, а не миттєвою реакцією. Для подолання цього виклику Іспанія потребує серйозної державної демографічної політики, що базується на кількох стратегічних напрямках. Міграцію потрібно визнати структурним фактором розвитку поза логікою безпеки та з повним дотриманням прав людини, яка вбудована в політику ринку праці, соціальну та

економічну політику.

Щоб уникнути неповної зайнятості та максимізувати соціальні внески, вкрай потрібно вдосконалити системи інтеграції, наприклад, шляхом прискорення видачі дозволів на роботу, визнання кваліфікацій та ефективнішого доступу до ринку праці. Крім того, необхідно збалансувати територіальний розвиток за допомогою високоякісних державних послуг та цілеспрямованого сприяння створенню гідних робочих місць за межами великих міст. Сільські райони варто використовувати для виробництва, а не видобутку, щоб інвестиції в енергетику, промисловість та цифровізацію створювали місцеву додану вартість, стабільну зайнятість та соціальну віддачу. Демографічну політику та екологічну трансформацію потрібно системно координувати, адже заселена, продуктивна та добре керована територія становить головний ресурс у боротьбі зі зміною клімату.

Зрештою, уряду Іспанії доведеться ухвалити рішення, що матимуть далекоглядні наслідки. Країна може цілком покластися на силу різноманітного, плюралістичного та динамічного суспільства, що зміцнює економіку, соціальну державу та територіальну згуртованість. Або ж вона може поступитися дискусіям про вихід, які обіцяють закриті ідентичності, проте призводять до старіння населення, зубожіння та соціально-економічного занепаду. Теперішня дискусія про легалізацію сотень тисяч мігрантів є не винятком, а проявом глибшого структурного конфлікту. Вона змушує Іспанію ухвалити рішення, яке найближчими роками доведеться ухвалити також багатьом європейським країнам. Ізоляція не належить до мудрих і виважених стратегій у геополітиці демографії. Все вказує на те, що для Іспанії відкрите, розумне та територіально збалансоване ставлення до демографічних змін є передумовою сталого та процвітаючого майбутнього.

Ця стаття є адаптованим перекладом оригіналу, опублікованого іспанською мовою в онлайн-журналі Agenda Pública.

Переклад Ірини Савюк

Антон Гомес-Рейно Варела

Антон Гомес-Рейно Варела (Antón Gómez-Reino Varela) є директором з міжнародних питань фонду Nortempo, аналітиком з міжнародних відносин, міграції та прав людини. Раніше, з 2015 по 2023 рік, він був депутатом іспанського парламенту.

